

Раҳима Шомансурова

КЕЛИННОМА

РАҲИМА ШОМАНСУРОВА

КЕЛИННОМА

«Ўзбекистон миллий энциклопедияси»
Давлат илмий нашриёти
Тошкент
2013

УДК: 173.1
К 87.7
Ш-77

Тақризчи:
Яйра Саъдуллаева
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган
маданият ходими

Шомансурова, Раҳима
Ш-77 Келиннома/Р. Шомансурова. – Тошкент: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2013. 464 б.

Сизга тақдим этилаётган ушбу китобдаги мавзу бир қарашда жузъий кўринса-да, аслида уни синчиклаб ўқисангиз, ундаги фикрлар эндигина турмушга чиқаётган қизларга, келинларга, ёш жувонларга айтиладиган зарур гаплар эканига ишонч ҳосил қиласиз. Китобда хусусан ўзбек аёлларига хос бўлган – зукколик, дилбарлик, фидойижонлик, меҳр ва вафо улашиш, яхшилик излаш, ҳаётсеварлик каби гўзал фазилатларнинг шаклланишида энг масъулияти ва «қалтис» давр ҳисобланган келинлик даврининг қирралари очиб берилади.

Мазкур китоб эрта-индин эшигида сурнай навоси янграйдиган қизларга, янги уйларига қадам босган келинчақларга турмуш сабоғи бўлади, деб умид қиламиз.

К 87.7

ISBN 978-9943-07-183-4

© «Ўзбекистон миллий энциклопедияси»
Давлат илмий нашриёти, 2013

НАШРИЁТДАН

Оила – нафақат бир юртнинг, балки умуминсониятнинг катта сиёсати. Негаки, башариятнинг тириклиги, узлуксизлиги – оиладан! Ахир оиланинг бирламчи – бевосита вазифаси – инсониятнинг авлодлар занжирига ҳам соғлом, ҳам баркамол авлод ҳалқасини улаб боришдан иборат-қу! Бу ҳамма миллат, ҳамма давлат, ҳамма халқларга тегишли. Миллатидан қатъи назар ҳамма халқлар ҳам оилани муқаддас даргоҳ, ўзгаларнинг мўралаши ман этилган мустаҳкам қалъа деб тушунишди.

Замонлар ўзгараверади, оила эса мангу. Бу муқаддас даргоҳнинг устувор қонун-қоидалари ҳам мангудир. Қайси юртда яшамасинлар, бахтли ҳаёт кечираётганларга эътибор берсангиз, улар қалъасининг пойдевори ҳам, девори ҳам, томи ҳам асрлар давомида синалиб келинган муҳаббат, вафо ва садоқат, фидойилиқдан таркиб топганини кўрасиз. Одам Ато ва Момо Ҳаводан бери шундай.

Башариятнинг оила, муҳаббат дарди бир. Бу борада йўл қўйиладиган хатолар оқибатида келадиган изтироб, дардлари ҳам бир.

Шарқда оила қадим-қадимдан муқаддас қўрғон ҳисобланган. Биз – ўзбекларнинг ҳам бошқаларга ўртак бўлгулик ўзимизга хос оиланомаларимиз мавжуд. Хусусан, ўзбек оилаларининг серилдизлик, сербутоқлик хусусиятлари, каттанинг етовига юриш, кичикнинг иззатини жойига қўйиш, меҳмондўстлик каби фазилатлари қадим-қадимдан ва бугунги кунда бошқа миллат кишиларида ҳам ҳайрат, ҳам ҳурмат уйғотган. Ушбу китобда ана шу муқаддас қўрғоннинг посбонлари – қиз, аёл, оналарнинг ўрни хусусида сўз юритилади.

Халқимиз, миллатимизга оид қайси манба, қайси қўлёзмага мурожаат этманг, она, аёл шу оиланинг муқаддаслигини таъминловчи мўътабар инсон сифатида таърифланади.

Қуръони каримда, ҳадисларда аёл – онани улуғлаш кераклиги ҳақида кўплаб ибратли кўрсатмалар бор. Уларнинг ҳаммаси аёл – онанинг оилада тутган ўрнидан келиб чиқиб айтилганини унутмасак бас. Негаки, дунёга янги келган фарзанд учун оила – илк тарбия маскани бўлса, аёл – она шу тарбия маскани, шу муқаддас даргоҳнинг маънавий-ахлоқий муҳитини яратувчи мўътабар зотдир.

Момоларимиз ўз чекларига тушган бу қутлуғ вазифани жуда сидқидилдан бажариб келганлар. Ана шу момолар ўғитини эсда тутиш, мағзини тўқ қилиш, тиклаш ва ривожлантиришни ҳозирги кунда олдимизда турган катта вазифаларнинг бир зарраси деб билмоқ керак. Китобдаги ҳар бир ҳаётий воқеа-ҳикояда муаллиф қайта-қайта миллатнинг юзи, нозик қалби, ор-номуси оиладан бошланишини яхши билган момоларимизга мурожаат этади, уларга қувват бериб турган омилларга эҳтиром билан қарайди.

Қалбнинг иймонли ва раҳмонлиги ёки, аксинча, бағритошлик, дажжоллик ҳам оилада шаклланади.

Оналаримиз оилада фарзанд тарбиясидек муқаддас вазифани жуда оддий йўл билан, яъни оила одоби, демакки халқ одобининг энг ибтидоий қирралари – каттага ҳурмат, кичикка иззат, муросан-мадора, юлдузга юлдузни мослаб яшаш кабиларни сингдириш, ривожлантириш билан ўтаганлар. Оқибатда халқимизга улуғ фарзандларни етиштириб берганлар. Бунинг остида улуғ ҳаётий фалсафа – ўз оиласида тинч-тотув яшаган, аввало ўз инсоний ҳурмати-ю бурчини чуқур англаган, яқинлари, жигарларини иззат қилган киши жамиятда ҳам, Ватанида ҳам тинчлик, осойишталик ўрнатиш, истиқлолни мустаҳкамлаш учун курашади, деган ишонч ётибди.

Муаллиф қарийб ҳар бир ҳикоя – суҳбатида Қуръони карим ва Ҳадислар каби муқаддас китобларга, адабиётимизнинг Алишер Навоий, Мирзо Бедил, Ҳусайн Воиз Кошифий, Жалолиддин Румий, Юсуф хос Ҳожиб, Имом Исмоил ал-Бухорий, Имом Ғаззолий, Фаридиддин Аттор каби халқимизга ўлмас ахлоқнома ва одобномалар қолдирган мумтозларига бежиз мурожаат қилмагани сезилиб туради. Мумтозларнинг бокира булоғидан унинг ўзи кўп нарса олибгина қолмай, у оламга сизни ҳам етаклайди ва чуқурлашганингиз сари қалбингиз ёришиб бораётганини ҳис қиласиз.

Мазкур китобда муаллифнинг ижоди давомида шу мавзуга оид яратган асарлари жамланган. Ҳар рисола остида унинг яралган йили ҳам кўрсатилди. Бу бежиз эмас. Ҳаёт – бетиним дарё. Оилавий муносабатлар – ўчмас мавзу...

Бир қараганда оилавий муносабатлар, қайнона, келин, қизлар одоблари кўпчиликка азалий тойинчоқ мавзудек кўриниши мумкин.

Муаллиф бу нозик мавзуга юраги ачишганидан киришганини ҳар саҳифада сезиб турасиз. Негаки, қай бир вақт – касби туфайли, қай бир вақт – ногаҳон, у гул қизларимизнинг ўз бурчлари, жамият, миллат олдидаги вазифаларини англаш, уни бажариш у ёқда турсин, бирламчи ўринга ўз талабларини қўяётганларини, шу талаблар аксарият ўринсиз ва мавридсиз эканлигини тушунмаслик оқибатида турмушнинг илк синовлари олдидаёқ саросимага тушиб қолаётганларига кўп дуч келади. Бу – яқин ўтмишимиздаги аёлнинг эркаклар билан тенг бўлиш, имкон борича ҳатто улардан ўтиш истак-интилишларининг оқибатидир.

Ёшлар ичида уй иши ижросини, бекалар уҳдасидаги вазифаларни аёл учун таҳқир деб тушунадиганлар анчагина. Айримларнинг қарашича, у – қиз, у – келин, у – онами, демак ҳамма эътибор унга бўлиши керак! Ҳатто Қуръону ҳадислардан мисол келтириб, муқаддас китобларда аёлларни эъзозлаш буюрилган, деб ўзларига иззат талаб қиладиганлар ҳам талайгина. Аёлга, онага баҳони, биринчи навбатда, улар ўзларининг асл вазифаларини қандай бажараётганларига қараб берилишини унутадилар. Китобдаги фикрлар шу вазифаларни эслатишнинг нозик шакли холос. Эслатилганда ҳам пешонага мушт ургандек даққи қилиб эмас, мулойим, самимий, оналарча куюнчаклик билан эслатишдир.

«Эру хотин – қўш ҳўкиз» деган мақолни кўп эшитганмиз. Бу оиланинг иқтисодиёти аксарият эркакда бўлса, маънавияти аёлда, онада, хотинда, яъни бекада эканлигига ишорадир.

Қадимий удумларимиз бўйича қозондаги овқатнинг олди қарияларга, отага сузилади. Қариялардан, отадан аввал дастурхонга қўл узатилмайди. Одобимизнинг кичик зарраси бўлган шу масалага чуқур қаранг-а! Ахир бу – нон топиб егизаётган одамга ҳурмат кўрсатиш, унинг қадрини жойига қўйишнинг нозик маънавият пардасига ўралган шакли-ку! Бу

катта одобимизнинг томчидаги аксидир. Опа-сингилларимиз, оналаримиз шу тариқа заррама-зарра халқ одобномасини оилада болаларга, ёшларга сингдириб борадилар.

Сени таъминлагувчи, сени тўйдиргувчини берган Аллоҳга аввал ҳамду сано ва шукр изҳор қилиб, сўнг шу кишининг иззатини жойига қўйган, ўзи бошқаларга мурувват кўрсатгангина мурувват кўради! Уй ичидаги ишларини билиб қилган, ҳар нарсани ўрнида тутган, ҳар бир кишига ўзига яраша муомала қилган аёлгина аввало ўз уйида, оиласида энг қадрли ва энг севимли аёл бўлиб қолади.

Оналар, бувиларнинг қизларига айтадиган гаплари ҳаммаша кўп бўлади. Муаллиф нуронийлик, дуоғўйлик фаслига етгани шукри қуввати ила набира қизларига, келинларга, умуман ёшларга айтмоқчи бўлганларини шу китобга жо қилиб, чин дилдан сизга туҳфа этмоқда.

Янги ҳаёт остонасида

Китоб сизни донишманд қилади
Қизлар дафтари
Қиз боланинг шаъни
Айт-чи, кўзгу...
Кийиниш
Зеб-зийнатингиз...
Қари қиз монологи
Мафтун этай десангиз
Мен айтар дуо
Сиз — эртага келинсиз
Оила ҳақида суҳбатлар
Атрофингиздагилар
Ўша «бир жой» — қалъангиз!
Нозик масала
Келин — пайванд
Асал ойи
Ортиқча юк кимга керак
Онасини кўриб
Сиз — оила шифокори

Ҳаётингиз янги босқичга ўтганини ҳис қилаяпсизми, қизим? Энди сиз янги ҳаёт бўсағасидасиз. У ҳаёт сирлилиги билан юрагингизни ҳаяжонга солса, мавҳумлиги билан вужудингизни увуштиради.

Унда сизни нима кутмоқда?

Бахтли, омадли бўласизми? Ёки умрингиз изтиробда ўтадимми?

Шулар ҳақида ўйлаганингизда мавҳумлик енгиб чиқаётганга ўхшайди. Ўша мавҳумлик ҳозирги дамни ганимат билиб, ўйнаб-кулиб қолишга ундаётганга, «Ёшлик вақтинча, у тез ўтиб кетади, ўйнаб қолиш керак! Кейинги ҳаёт бир гап бўлар», деяётганга ўхшайди-а?

Агар сиз иродасиз, мулоҳазасиз, андишасиз қиз бўлсангиз, бу даъватга бўйсунасиз ҳам.

Яратганнинг сизнинг уҳдангизга юклаган асосий вазифа – насли давом эттиришга тайёр бўлишингизда айнан бу давр, яъни балоғат, «бўйга етиш» даври жуда муҳим давр ҳисобланади. «Соғ танда – соғлом ақл», деб бежиз айтилмаган. Соғлом қиз, соғлом аёлгина миллатга соғлом фарзанд ҳада эта олади. Шунинг учун ҳам мактабда устозларингиз, коллежда ўқитувчи ва тарбиячиларингиз, уйда буви ва ойингиз, кеннойингиз сизгинанинг ҳам ақлан, ҳам жисмонан соғлом ривожланишингизга кўп аҳамият беришади.

Бу даврда сизга сирдош бўладиган одамга муҳтожсиз. Шундай кишини бегоналар орасидан эмас, ўз уйингиздан ахтаринг – бувингиз, ойингиз, опа ёки келинойингиз сизни яхши билишади ва тўғри маслаҳат беришади.

Ёшликни ҳаётнинг баҳори дейишади. Бу умрнинг энг гўзал фасли.

Аслида умрнинг ҳар дами ҳам гўзал, ҳар дами ҳам бетакрор, ҳар дами ҳам ганимат. Лекин ким билан суҳбатлашманг, ёшликка ўзгача баҳо беришади. Чунки инсон айнан ёшликда кўп нарсани кашф қилади. Ҳаётга, оламга, одамга қарашла-

ри шаклланади, ҳис-туйғулари муқимлашади, яъни турғун бўлиб боради. Кун, соат, дақиқа сайин билими кўпайиб, қома-ти муайян, яъни фақат ўзига хос шаклга келиб боргани каби характери ҳам ойдинлашиб боради. Орзулар, ҳаваслар, инти-лишлар қалбда барқ уради.

Ёшлик шунинг учун ҳам эмоцияларга, яъни ҳис-туйғулар-нинг анча юқори пардаларидаги ифодасига тўлиқ бўлади.

Кейинчалик бутун ҳаётингиз давомида бир умр сизга йўлдош бўладиган танловлар ҳам айнан ёшлиқдадир. Қандай танловлар экан дейсизми?

Келажак ҳақида, эгаллайдиган касбингиз ҳақида болалигин-гизда сал-сал ўйлаган бўлсангиз ҳам, айнан ёшлиқда орзу-йингизга эришиш учун қатъиян ҳаракат қила бошлайсиз.

Иккинчи танлов ҳам муҳим, жуда муҳим! Яъни ўзингизга умр йўлдошини танлашингиз ҳам айнан ёшлиқда рўй беради. Бу танловлар кўп жиҳатдан сизнинг келажакда қандай ин-сон, қандай ёр, қандай аёл, қандай бека, қандай она бўли-шингизни, бахтингизни белгилаб беради.

Кекса аёллар кўпинча: «Оҳ, бахтли бўлиш нақадар қийин-а!» дейишади-а? Чунки кўп кўришган, айрим ҳолатларда кўп куйишган-да!

Лекин айнан кексалар яна: «Бахтингиз ўз қўлингизда!» деб кўп таъкидлашади ҳам. Чунки улар бахтибекамликка киши айнан ёшлиқда замин тайёрлашини ва бунинг учун кўп меҳ-нат қилиниши кераклигини билишади.

Меҳнат деганда, бирон корхонада ёки муассасадаги меҳ-натнигина назарда тутишмайди улар.

Сиз кичкиналик даврингизданоқ ойингизга уй ишларида қарашиб, аста-аста қизларга оид кўп кўникмаларни ҳосил қилдингиз. Бу ҳам меҳнат. Энди сиз келажакда ўзингизга ке-рак бўладиган фазилатлар – мақсад сари собитлик билан оғиш-май бориш, ирода, қатъийлик, меҳр-муҳаббат ва яна кўп яхши фазилатларни шакллантириш, муқим қила бориш йўлидаги меҳнатни ҳам яхши билишингиз керак. Бу эса аввалгилари-дан анча мураккаброқ. Лекин сиз ҳам энди балоғат ёшига етиб, ёшлик фаслига, умрингизга пойдевор бўладиган даврга қадам қўйдингиз, демак бу ишларни уддалайсиз.

Қолаверса, ҳамма керакли нарсаларни Яратган сизга инъ-ом этган: шукр, соғ ва саломатсиз, қоматингизнинг тузилиши-да ҳам бирон нуқсон ё камчилик йўқ. Чаққонсиз, қувноқсиз,

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/uz/asar/3353> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/3353> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/3353>